

Populistisch radicaalrechts: een pathologische normaliteit

Cas Mudde

SAMENVATTING VAN

Mudde, Cas. (2010). *The Populist Radical Right. A Pathological Normalcy*, *West European Politics*, 33 (6), 1167-1186.

Ten minste sinds de Tweede Wereldoorlog wordt populistisch radicaalrechts in de sociale wetenschappen als een ‘pathologie’ gezien. Zo spraken Theodor W. Adorno en zijn medewerkers reeds in 1950 over de “autoritaire persoonlijkheid” en noemde Richard Hofstadter populisme in 1964 “de paranoïde stijl van politiek”. De meest uitgebreide versie van dit denken is de ‘normale-pathologiethese’ van de Duitse sociaalwetenschappers Erwin K. Scheuch en Hans-Dieter Klingemann (1967), die haar weg vond in hedendaagse studies van populistisch radicaalrechts, meer impliciet dan expliciet, door het werk van met name Hans-Georg Betz (1994) en Michael Minkenberg (1998).

De kern van de normale-pathologiethese, zoals breed verspreid, is gebaseerd op drie argumenten: (1) populistisch rechtsradicale waarden zijn vreemd aan westerse democratieën; (2) er bestaat slechts een klein potentieel voor (ca. 5-10% van de bevolking); en (3) steun

voor radicaalrechtse waarden (en partijen) wordt verklaard door “structureel bepaalde pathologieën”.

Binnen de normale-pathologiethese wordt populistische radicaalrechts bestudeerd als een pathologie. De belangrijkste puzzel is aan de aanbodzijde: waarom is er überhaupt een behoefte aan populistisch radicaalrechtse partijen? Er wordt gezocht naar ‘abnormale’ omstandigheden, zogenaamde crisissen (zelden duidelijk gedefinieerd). Dit leidt tot allerlei varianten van de oorspronkelijke moderniteitstheorie, waarin amper plaats is voor de aanbodzijde, laat staan voor de populistisch radicaalrechtse partijen zelf.

Ondanks haar populariteit is de these nooit empirisch getoetst. Dit artikel test de these op zowel ideologisch als attitudinaal niveau. Populistisch radicaalrechts is een combinatie van drie ideologische kenmerken: *nativisme* (zelf een combinatie van nationalisme en xenofobie), autoritaris-

me en populisme. Hoewel de exacte steun voor deze ideologie moeilijk te meten is, althans met de bestaande middelen, zijn de verschillende kenmerken verre van vreemd aan de huidige westerse democratieën.

Zo is nativisme een radicale interpretatie van het ideaal van de natiestaat, dat wil zeggen de congruentie van staat en natie, tot voor kort de onuitgesproken zelf-definitie van menige Europese democratie en direct verbonden met het recht op nationale zelfbeschikking dat in het charter van de Verenigde Naties is opgenomen. Autoritarisme is een ideologisch kenmerk dat niet eens uniek is aan populistisch radicaalrechts: het is ook een fundamenteel kenmerk van het conservatisme, een mainstream-ideologie in het Westen. Autoritaire kenmerken kunnen verder worden teruggevonden bij verschillende seculiere denkers (bv. Hobbes en Lenin) alsmede in verscheidene christelijke religies (bv. orthodoxie en katholicisme). Populisme, ten slotte, is direct verbonden met “de democratische belofte” (Canovan, 1999), strikt genomen houdt het zich daaraan tot het logische einde, en anti-establishmentideeën zoals de oorspronkelijke zonde in de christelijke leer of Lord Actons beroemde motto dat macht corrupteert.

Met andere woorden: populistisch radicaalrechtse waarden zijn helemaal niet vreemd aan die van westerse democratieën; sterker nog, elementen ervan kan men vinden in de ideologische mainstream. Het is dan ook niet verwonderlijk dat publieke-opinieonderzoek (bv. Eurobarometer) toont dat grote minder-

heden, en soms zelfs (grote) meerderheden, centrale standpunten van populistische radicaalrechtse partijen op het gebied van immigratie, criminaliteit en corruptie steunen. Hierbij gaat het om percentages tussen de 40 en 85, niet 5 tot 10, zoals de normale-pathologiethese beweert.

Populistisch radicaalrechtse partijen zijn dus niet zozeer een normale pathologie van westerse democratieën, maar eerder een pathologische normaliteit. Haar ideologische kenmerken zijn niet vreemd aan die van westerse democratieën, ze zijn een radicalisering van mainstreamwaarden. De paradigmatische verschuiving van de normale-pathologiethese naar de pathologische-normaliteitstheorie heeft belangrijke consequenties voor zowel de verhouding tussen westerse democratieën en populistisch radicaalrechts als voor de wetenschappelijke bestudering van populistisch radicaalrechtse partijen.

Wat betreft de relatie: de belangrijkste verschillen tussen westerse democratieën en populistisch radicaalrechts zijn deze in de mate van, niet in de soort van; met andere woorden, ze zijn kwantitatief eerder dan kwalitatief, want populistisch radicaalrechts is een radicalisering van de mainstream. Populistisch radicaalrechtse waarden zijn onder normale omstandigheden dan ook niet marginaal; ze zijn tamelijk wijdverspreid.

Als radicalisering van de mainstream moet populistisch radicaalrechts ook met concepten en theorieën uit de main-

stream sociale wetenschappen bestudeerd worden. Daarbij moet er meer aandacht worden besteed aan de aanbodzijde dan aan de vraagzijde; er bestaat duidelijk een constant en groot aanbod. De echte strijd gaat ook niet over attitudes maar over de issues. Partijen als het *Front National* (FN) en Vlaams Belang (VB) hoeven de attitudes van de bevolking niet te veranderen, deze zijn reeds in grote mate in overeenstemming; zij moeten ervoor zorgen dat 'hun' issues (corruptie, criminaliteit en immigratie) de politieke agenda bepalen. Provocatief gesteld is de werkelijke onderzoeksvraag: *waarom zijn slechts zo weinig populistisch radicaalrechtse partijen succesvol, gezien de vruchtbare voedingsbodem in de meeste westerse democratieën?*

Bibliografie

- Adorno, T.W., Frenkel-Brunswik, E., Levinson, D.J. & Sanford, N.R. (1969[1950]). *The Authoritarian Personality*. New York: W.W. Norton.
- Betz, H.-G. (1994). *Radical Right-Wing Populism in Western Europe*. Houndmills: Macmillan.
- Canovan, M. (1999). Trust the People! Populism and the Two Faces of Democracy, *Political Studies*, 47 (1), 2-16.
- Hofstadter, R. (1964). The Paranoid Style in American Politics, *Harper's Magazine*, November, 77-86.
- Minkenberg, M. (1998). *Die neue radikale Rechte im Vergleich: USA, Frankreich, Deutschland*. Opladen: Westdeutscher Verlag.
- Scheuch, E.K. & Klingemann, H.D. (1967). Theorie des Rechtsradikalismus in westlichen Industriegesellschaften. *Hamburger Jahrbuch für Wirtschafts- und Gesellschaftspolitik*, 12, 11-29.